

Dr hab. Joanna Czaplińska
Instytut Sławistyki
Uniwersytet Opolski

AUTOREFERAT

kandydata do tytułu profesora

1. Dane osobowe:

- Imię i nazwisko: Joanna Czaplińska
- Data i miejsce urodzenia: 07.08.1961 r., Szczecin
- Obecnie zajmowane stanowisko: profesor nadzwyczajny UO, Dziekan Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Opolskiego
- Miejsce pracy: Instytut Sławistyki Uniwersytetu Opolskiego

2. Wykształcenie:

- Stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa nadany przez Radę Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego 12 kwietnia 2007 r., rozprawa habilitacyjna *Tożsamość banity. Problematyka autoidentyfikacji w młodej czeskiej prozie emigracyjnej po 1968 roku*. Recenzenci: prof. dr hab. Jacek Baluch, prof. dr hab. Bogusław Bakula, prof. dr hab. Jacek Kolbuszewski.
- Stopień doktora nauk humanistycznych nadany 22 września 1998 r. przez Radę Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego na podstawie rozprawy *Dystopia na tle czeskiej fantastyki naukowej lat 70. i 80. naszego wieku*. Promotor: dr hab. Józef Zarek, prof. UŚ, recenzenci: prof. dr hab. Halina Janaszek-Ivaničková, prof. dr hab. Antoni Smuszkiewicz.
- Tytuł magistra na kierunku filologia słowiańska, specjalność filologia czeska uzyskany w roku 1986, Wydział Filologiczny Uniwersytetu Śląskiego.

3. Opis przebiegu pracy zawodowej:

1986-1990 – specjalista ds. kultury i informacji w Czechosłowackim Ośrodku Kultury i Informacji w Szczecinie

1990-1992 – asystent w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Szczecińskiego

1992-1998 – starszy asystent w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Szczecińskiego

1998-2007 – adiunkt w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Szczecińskiego

2004-2007 - kierownik Zakładu Historii Literatury Rosyjskiej, Ukraińskiej i Komparatystyki.
2007 – 20013 – adiunkt z habilitacją w Katedrze Sławistyki Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Opolskiego.

2008-2013 – kierownik Katedry Sławistyki Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Opolskiego.

Od 2009 – profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Opolskiego

Od 2013 do dzisiaj – kierownik Zakładu Sławistyki Zachodniej i Południowej Instytutu Sławistyki UO uniwersytetu Szczecińskiego

2016 do dzisiaj – dziekan Wydziału Filologicznego wybrany na kadencję 2016-2020.

4. Osiągnięcia naukowe

a) Przed habilitacją

Po ukończeniu studiów bohemistycznych na Uniwersytecie Śląskim w r. 1986 (praca magisterska napisana pod kierunkiem dr hab. Józefa Zarka na temat *Bohaterowie prozy Fráni Šrámka*) zostałam zatrudniona w Czechosłowackim Ośrodku Kultury i Informacji, gdzie zajmowałam się promowaniem czeskiej i słowackiej kultury. Praca ta pozwoliła mi na udoskonalenie znajomości języka czeskiego, wyniesionej nie tylko ze studiów wyższych, lecz również 3-letniego pobytu w Czechosłowacji w latach 1976-1979, gdzie ukończyłam ostatnią klasę czeskiej szkoły podstawowej oraz dwie klasy czeskiej szkoły średniej, ale także na zapoznanie się z kulturą czeską w różnych jej aspektach. Praca moja polegała bowiem m.in. na tłumaczeniu (konsekwentnym i pisemnym) różnego typu wystąpień, informacji, materiałów promocyjnych i broszur dotyczących rozmaitych aspektów życia społeczno-gospodarczego Czechosłowacji.

W roku 1990 podjęłam pracę na Uniwersytecie Szczecińskim na stanowisku asystenta, od r. 1992 starszego asystenta, prowadząc przedmioty związane z filologią czeską, która w tym czasie na Uniwersytecie Szczecińskim rozwijała się jako druga specjalność filologii rosyjskiej. W tym czasie także debiutowałam jako badaczka literatury czeskiej na łamach czasopism naukowych, poświęconych recepcji powieści *Žart* Milana Kundery oraz problematyce czeskiej fantastyki naukowej, stanowiącej temat mojej rozprawy doktorskiej. Tematyka pracy wyrastała z mojego wieloletniego zainteresowania literaturą *science fiction*, pogłębionego licznymi przekładami czeskiej prozy tego gatunku na język polski, która pozostaje mi bliska również jako przedmiot rozważań badawczych do dzisiaj.

W roku 1998 ukończyłam prace nad rozprawą doktorską *Dystopia na tle czeskiej fantastyki naukowej lat 70. i 80. naszego wieku*, napisaną pod kierunkiem dr hab. Józefa Zarka, prof. UŚ i obronioną na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego. W roku 2001 ukazała się drukiem monografia, dofinansowana przez Komitet Badań Naukowych, *Dziedzictwo robota. Współczesna czeka fantastyka naukowa*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2001, 187 ss., stanowiąca zwieńczenie moich ówczesnych rozważań naukowych dotyczących czeskiej fantastyki naukowej w XX wieku.

Swoje pasje naukowe zawsze kierowałam w stronę niezbadanych lub słabo opisanych w bohemistycznym piśmiennictwie literaturoznawczym obszarów literatury czeskiej. Z tych zainteresowań wyrasta druga linia badawcza, którą podjęłam w roku 1992, gdy zostałam stypendystką Oxford Hospitality Scheme i odbyłam miesięczny staż na Uniwersytecie w Oxfordzie poświęcony studiom nad czeską literaturą emigracyjną oraz jej recepcją w krajach anglojęzycznych.

W roku 2001 uzyskałam 3-miesięczne stypendium naukowe przyznane przez Ministerstwo Szkolnictwa Rzeczypospolitej Polskiej na Uniwersytecie Karola w Pradze. Pobyt w Pradze pozwolił mi powrócić do badań nad czeską literaturą emigracyjną i zgromadzić niedostępne gdzie indziej materiały do rozprawy habilitacyjnej oraz wystąpić z wnioskiem o grant badawczy do Komitetu Badań Naukowych. Projekt, zatytułowany „Czeskie emigracyjne debiuty prozatorskie”, uzyskał finansowanie KBN (nr 2H01C 02823) i był realizowany przeze mnie w latach 2002-2005, a jego efektem było opublikowanie szeregu artykułów, lecz przede wszystkim monografii habilitacyjnej *Tożsamość banity. Problematyka autoidentyfikacji w młodej czeskiej prozie emigracyjnej po roku 1968*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2006, 243 ss. W centrum mojego zainteresowania umieściłam twórczość pisarzy, którzy emigrowali bez znaczącego dorobku prozatorskiego, jak Ivan Binar, Vlastimil Třešňák czy Jiří Klobouk, a dodatkowo poza krajem zmienili swój pisarski idiolekt, bądź dopiero debiutowali na emigracji: Sylvie Richterová, Jaroslav Vejvoda, Jan Novák, Jan Pelc, Stanislav Moc, Jan Křesadlo, Karel Šrpen. Za wyborem tych właśnie autorów stoi przekonanie, że to dzięki nim literatura czeska mimo diaspory nie tylko utrzymała swoją ciągłość, ale również uniknęła skostnienia i włączyła się w nurty obecne w prozie europejskiej. Analiza tekstów przeprowadzona pod kątem problematyki tożsamości pozwoliła mi na zinterpretowanie utworów w sposób odmienny niż prezentowany przez badaczy czeskich. Poddając oglądowi powieści, w których autorzy snują refleksje nad własną samoświadomością, dostrzegłam w nich bowiem dominującą nutę autobiograficzną, którą każdy z pisarzy realizował w tekście literackim w odmienny sposób..

Grant uzyskany z KBN pozwolił mi także na zintensyfikowanie aktywności konferencyjnej – uczestniczyłam z referatami w II i III Światowym Kongresie Literaturoznawstwa Bohemistycznego (2000 i 2005 r.), organizowanymi przez Instytut Literatury Czeskiej Akademii Nauk RCz, nawiązałam kontakty z katedrami bohemistycznymi na Uniwersytecie Ostrawskim w Ostrawie, Uniwersytecie Śląskim w Opawie i Uniwersytetem J. E. Purkyně w Ústí nad Labem oraz z polskimi placówkami slawistycznymi. Za jedno z najbardziej poruszających doświadczeń nie tylko naukowych, ale i osobistych uważam udział w konferencji poświęconej życiu i twórczości Josefa Škvoreckiego w Náchodzie w 2004 roku, na której miałam okazję poznać pisarza osobiście.

Przed habilitacją wzięłam czynny udział w 9 konferencjach zagranicznych i 9 krajowych, opublikowałam 10 artykułów w czasopiśmie naukowych, 26 artykułów naukowych w monografiach zbiorowych i współredagowałam 2 monografie zbiorowe.

Kolokwium habilitacyjne odbyło się 12 kwietnia 2007 r. na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie i zakończyło się nadaniem stopnia doktora habilitowanego w zakresie literaturoznawstwa.

b) Po habilitacji

Po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego podjęłam pracę w Katedrze Sławistyki Instytutu Filologii Polskiej na Uniwersytecie Opolskim, od 2008 roku pełniąc funkcję kierownika tejże Katedry (obecnie Zakładu Sławistyki Zachodniej i Południowej).

Moje zainteresowania badawcze nadal koncentrowały się wokół prozy czeskich pisarzy emigracyjnych po 1968 roku, zwłaszcza tych aspektów ich twórczości oraz tych pisarzy, nad których twórczością nie pochyliłam się w rozprawie habilitacyjnej. Należy do nich Jan Křesadlo, w mojej opinii jedna z najciekawszych postaci czeskiej literatury współczesnej nie tylko ze względu na swój ekstrordynaryjny życiorys, ale zaskakującą fabularnie i formalnie, a dla niejednego czytelnika bulwersującą twórczość, a przede wszystkim mistrzowskie opanowanie języka (czy raczej języków, gdyż w swej twórczości nierzadko korzystał ze swoich poliglotycznych umiejętności) oraz nieprzeciętne zdolności lingwistyczne (w dwóch powieściach używał stworzonych przez siebie języków, w dwóch innych wprowadził zapis cyrylicą oraz głagolicą fragmentów o charakterze erotycznym). Křesadlo, mimo zainteresowania, a często wręcz ataków krytyków literackich, pozostaje do dziś autorem zasługującym na głębsze rozpoznanie i opis, mimo iż w poświęconych mu rozważaniach starałam się wskazać zarówno na cechy postmodernistyczne jego utworów, jak i na fakt, iż jego literackie ekstrawagancje nie były przykładem uprawiania „sztuki dla sztuki“, ale miały

charakter diagnozowania społeczeństwa jego „byłych“ rodaków, przeprowadzanego przez osobę patrzącą na nie z oddali, przez pryzmat nie tylko odległości, ale też doświadczeń wyniesionych z życia w kraju o innej kulturze politycznej.

Drugim pisarzem, któremu poświęcam ciągłą uwagę, jest Lubomír Martínek, którego twórczość fascynuje mnie swoim konsekwentnie eksponowanym nomadyzmem, brakiem zakorzenienia, pędem do wolności a zarazem pragnieniem zrozumienia otaczającego go świata nie tylko poprzez refleksję, ale i osobiste doświadczanie życia codziennego w różnych zakątkach świata, próbami zakosztowania wszystkimi zmysłami „bycia-gdzie-indziej” i akcentowaniem swoim dorobkiem prozatorskim, iż *navigare necesse est, vivere non est necesse*. Utwory Martínka są jednak dla badacza literatury inspirujące nie tylko fabularnie, ale także strukturalnie – wspomniany nomadyzm, brak zakorzenienia werbalizowany przez bohaterów jego twórczości znajdują odbicie w rizomatycznej budowie tekstów, rozrastających się jak kłacze i uniemożliwiających niejednokrotnie wskazania początku, końca czy dominującego elementu.

Rozważania te zostały zawarte w monografii, którą przedstawiam jako swoje pierwsze osiągnięcie naukowe po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego *Přidaná hodnota exilu. Úvahy o české exilové literatuře po roce 1968* wydanej w serii wydawniczej Episteme Uniwersytetu Południowoczeskiego we współpracy z najbardziej prestiżowym czeskim wydawnictwem naukowym Academia (České Budějovice-Praha 2014, 189 ss.). Zawarte w książce teksty w niewielkim stopniu są powieleniem moich rozważań ujętych w monografii habilitacyjnej, gdyż nawet te analizy utworów, które ukazały się w monografii *Tožsamość banity...*, nie zostały bezrefleksyjnie przetłumaczone, ale zmodyfikowane i dostosowane do odbiorcy czeskiego z uwzględnieniem jego znajomości realiów i powojennej historii Czechosłowacji. Znalazły się tu przemyślenia nad utworami Křesadly i Martínka, stanowiące wynik moich dociekań badawczych po opublikowaniu monografii habilitacyjnej; przekrojowe rozważania o kategorii czasu i przestrzeni w twórczości pisarzy emigracyjnych; dociekania, w jakim stopniu badania literatur emigracyjnych mogą stanowić podstawę refleksji nad literaturą *en gros*; spostrzeżenia o emigracji jako „wartości dodanej“ na przykładzie twórczości literackiej Jana Nováka i filmowej Miloša Formana, a także refleksje nad dwujęzycznością twórczości Milana Kundery.

Zmiana języka twórczości to druga fascynująca mnie problematyka związana z literaturą powstającą na emigracji, gdyż nie postrzegam jej jedynie jako naturalnej konsekwencji funkcjonowania pisarza-emigranta w odmiennym obszarze językowym i kulturowym, lecz staram się dostrzegać różne strategie podejmowane przez autorów.

Inspiracją dla takiego kierunku badań były słowa Milana Kundery zawarte w jednym z jego esejów: „Kiedy Věra Linhartová pisze po francusku, zostaje pisarką czeską? Nie. Staje się pisarką francuską? Również nie. Jest gdzieś indziej. Gdzieś indziej, jak kiedyś Chopin czy Gombrowicz“, i wynikająca z nich moja refleksja nad tym, czy można określić owo „gdzieś indziej” i jakie metody obrać, by odpowiedź na to pytanie stała się możliwa. W swoich badaniach skupiałam się na twórczości prozaików polskich, czeskich i słowackich, którzy wyemigrowali po II wojnie światowej, a zmiana języka ich twórczości podyktowana była różnymi względami. W przypadku niektórych wynikała ona z konieczności ucieczki od traumatycznych wspomnień do innego wymiaru językowego, w innych chęcią włączenia się w nurt literatury kraju, który stał się drugą ojczyzną i zdobycia szerszego kręgu odbiorców, w niektórych zaś wiązała się z coraz większą trudnością w wypowiedaniu się w języku ojczystym. Przedmiotem moich badań była obcojęzyczna twórczość pisarzy pochodzenia polskiego: Piotra Rawicza, Ewy Stachniak; czeskiego: Milana Kundery, Věry Linhartovej, Libuшы Moníkovej, Jana Nováka, i słowackiego: Ireny Brežnej i Zdenki Beckerovej.

Podobnie jak Antonina Kłoskowska, która w swojej monografii *Kultury narodowe u korzeni* podejmowała problematykę tożsamości narodowej przy zmianie narodowości, zamianę języka twórczości tych prozaików określam jako konwersję, przez którą rozumie się odejście od jednego systemu wartości i przyjęcie innego w tej samej dziedzinie i w tym samym zakresie. Przyjęcie drugiego języka oznacza nie tylko zmianę odbiorcy, ale przede wszystkim zaakceptowanie i przyswojenie nowego dziedzictwa kulturowego. Dla badacza literatury jednak decyzje pisarzy o konwersji językowej skutkują szeregiem problemów. Jednym z istotniejszych jest określenie miejsca takiej twórczości w literaturze narodowej – często pisarze-konwertyci są „przywłaszczani” przez historię literatury kraju, w którym się urodzili, mimo iż w języku ojczystym nie pojawiła się żadna ich książka, a w historii literatury narodu, którego językiem tworzą, zawsze jest akcentowane ich etniczne pochodzenie – są to pisarze istniejący „pomiędzy” dwiema historiami literatury, ale też, co ważniejsze, pomiędzy dwiema kulturami.

W cyklu artykułów, które przedstawiam jako drugie osiągnięcie naukowe, skupiam się zarówno na przypadkach jednostkowych, jak i na próbie całościowego zdefiniowania i skategoryzowania strategii pisarzy podejmujących próby pisania w języku drugim. Wyodrębniam strategię „poszukiwania języka” w celu wypowiedzenia tego, co nie do opisania w przypadku twórczości Piotra Rawicza, gdyż – zgodnie ze słowami Jeana-Françise Lyotarda – o Zagładzie mogą dać świadectwo tylko ci, którzy zginęli. Kolejna strategia to „strategia dystansu“, pozwalająca, dzięki wypowiedzi w języku obcym, na paradoksalne uniemożliwienie

utożsamienia się z sytuacjami, które faktycznie miały miejsce i odgrywały się w języku ojczystym, dająca się zauważyć w twórczości Jana Nováka, Libuši Moníkovéj i Ireny Brežnej.

Trzecia strategia to „spojrzenie z zewnątrz”, ściśle związane z kulturą kraju ojczystego, lecz wnoszące nowe, niezależne spojrzenie. Ponownie w charakterze reprezentanta tej strategii pojawia się Jan Novák jako autor zarówno esejów, jak i tekstów *stricte* literackich. Novák pisze przede wszystkim po angielsku, jednak konsekwentnie podejmuje w swoich utworach problematykę czeską, a same utwory wychodzą wyłącznie dla czeskiego odbiorcy w przekładach. Są to zarówno jego eseje dotyczące sytuacji społeczno-politycznej Czechosłowacji, później Czech jak i powieści, mocno osadzone w czeskiej historii. *Zatím dobrý: Mašínovi a největší příběh studené války* to zbeletrizowana opowieść o braciach Mašínach, napisana z iście amerykańskim „pazurem” w formie niemal gotowego scenariusza sensacyjnego serialu telewizyjnego. Na takie ujęcie wydarzeń, które nie tylko w latach pięćdziesiątych, ale i przez kolejne dekady były przedmiotem sprzecznych – w zależności od wyznawanej ideologicznej opcji – interpretacji, mógł sobie pozwolić jedynie autor znajdujący się „poza” – emocjonalnie i ideologicznie niezależny, ale zarazem czujący głęboki związek ze swoimi rodzinnymi korzeniami, pozbawiony bezpośredniego zaangażowania, lecz zarazem pełen świadomości historycznej i kulturowej.

Także twórczość Moníkovéj jest ciekawym obiektem badań, gdyż bywa rozpatrywana z różnych perspektyw – gender studies, związków z poetyką Franza Kafki, Jorge Louisa Borgesa, intertekstualności. Dla moich rozważań istotny jest jednak inny aspekt twórczości autorki. Niemiecki germanista i pisarz Friedrich Christian Delius scharakteryzował ją słowami „Moníková to autorka pisząca po niemiecku, myśląca po czesku i *bömisch* marząca“, a zarazem jej twórczość określił jako akt najwyższego patriotyzmu. Swoje powieści autorka tworzyła dla czytelnika niemieckiego (niemieckojęzycznego), nie najlepiej (lub w ogóle nie) zorientowanego w dziejach najnowszych Czechosłowacji. Wszystkie poruszane przez Moníkovą kwestie historyczne i polityczne są więc tłumaczone, wyjaśniane, przybliżane. Strategię tę nazwać by można „misją”. Podobną strategię odnaleźć można u Zdenki Beckerovej, która w swej wydanej w Austrii powieści *Berg* podnosi niewygodne tematy, dotyczące powojennej historii Czechosłowacji (np. przymusowe wysiedlenie Niemców sudeckich) oraz u Ewy Stachniak, która w powieści *Necessary Lies* objaśnia nie-Polakom historię Polski XX wieku.

Twórczość Milana Kundery, którego słowa stały się inspiracją do podjętych przeze mnie badań, jest najbardziej skomplikowanym przypadkiem. Zmienił on bowiem język już jako pisarz o światowej sławie, „wypisując” się z literatury czeskiej i debiutując jako pisarz

francuski. Jednak nie sposób przeoczyć zmian w strukturze, kompozycji, ba, nawet objętości francuskojęzycznych powieści Kundery. Jeśli jednak spojrzeć na jego dorobek we francuszczyźnie z punktu widzenia literaturoznawcy, który próbowałby przyporządkować go do określonej literatury, wydaje się, że dla przypadku Kundery najbardziej adekwatną strategią będzie „bycie gdzieś indziej”,

Artykuły, składające się na rozważania o konwersji językowej pisarzy emigracyjnych, zawierają się w cyklu:

- 1 *Změna prostoru, změna jazyka. Otázka jazykové konverze exilových spisovatelů.* W: *Prostor v jazyce a literatuře.* Red. J. Koten, Ústí nad Labem 2007, CD-ROM
- 2 *Język-tożsamość-emigracja W: Język. Człowiek. Dyskurs.* Red. M. Hordy, W. Mokijenko, H. Walter. Szczecin 2007, s. 446-451.
- 3 *Hranice nejsou, protože neexistují – nomád a noman v prózách Lubomíra Martínka,* In: *Podzwonne dla granic,* red. J. Lipovski, D. Żygadło, Wrocław 2009, s. 261-267.
- 4 *Nad otázkou dvojjazyčnosti textů Milana Kundery,* In: *Pocta Milanu Kunderovi/Hommage a Milan Kundera,* red. A. Haman, Praha 2009, s. 9-17.
- 5 *Wokół dwujęzyczności czeskich pisarzy emigracyjnych. Literatura jako transgresja,* „Studia Slavica” 2013, XVII/2, s. 111-122.
- 6 *Strategie jazykové konverze – případ Libuše Moníkové, Ireny Brežné a Ewy Stachniak w: Jazyky reprezentace 2,* red. D. Skalický, M. Bauer, Z. Brdek, V. Papoušek, Praha, Akropolis 2014, s. 227-234.
- 7 *Strategie konwersji językowej – przypadki polskie, czeskie i słowackie w: Literatura polska w świecie. T. 5: Mapowanie, opisy, interpretacje.* Red. R. Cudak, Wydawnictwo Gnome, Katowice 2014, s. 139-148.
- 8 *Strategie nalézání jazyka – případ Piotra Rawicze w: Literatura jako výzva a apel,* red. O. Mainx, Slezská univerzita v Opavě, Opava 2014, s. 173-179.
- 9 *Konwersja pisarzy pochodzenia słowiańskiego jako strategia komunikowania z literaturą większościową.* „Porównania” 2014 nr 14, s. 9-18.
- 10 *Czescy pisarze emigracyjni wobec języka własnej twórczości,* w: *Słowianie na emigracji: literatura, kultura, język /* red. Kodzis Bronisław, Giej Maria, Nysa 2015, s. 141-151
- 11 *Pisanie pomiędzy kulturami: twórczość obcojęzyczna pisarek z Europy Środkowej,* w: *Pogranicze wschodnie i zachodnie,* red. Czabańska-Rosada Małgorzata [i in.], Kultura na Pograniczach, nr 10, 2015, s. 253-261
- 12 *Jak pozostać sobą w obcym języku? Strategie konwersji językowej pisarzy pochodzenia słowiańskiego w: Tożsamość Słowian zachodnich i południowych w świetle XX-wiecznych*

dyskusji i polemik. T. 1, Konteksty filologiczne i kulturoznawcze, red. K. Majdzik, J. Zarek, Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, nr 3617, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2017, s. 139-153.

- 13 *Tvorba Jana Nováka digitálním pohledem w: Vše rozpadá se, střed se zevnitř hroutí: lomy, vertikály, refrakce*, red. Bílek Petr A., Nagy Ladislav, Skalický David), 2017, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích., s. 178-186
- 14 *Odbiorca ma znaczenie, czyli jak snuć opowieść o historii powojennej Czechosłowacji*, „Bohemistyka” 2018 nr 4, s. 350-360.

W kręgu moich zainteresowań naukowych znajdowały się jednak nie tylko rozważania nad literaturą emigracyjną i jej różnorodnymi aspektami, ale także współczesne teksty literackie, które z wielu powodów zaktywizowały mnie do dociekań badawczych. W ten sposób, idąc w ślady feministów i feministek, skupiłam się na noweli *Pole a palisáda* Miloša Urbana, która według mnie stanowiła polemiczny dialog z dyskursem feministycznym, dyskredytujący postać kobiecą w historii. Również w duchu feministycznym jest utrzymana analiza poezji kobiecej w tomie *Herstorky*, którą przedstawiłam w referacie *Nad Herstorkami neboli česká feministická poezie*, wygłoszonym na sympozjum „Soudobá česká poezie”. Myśl feministyczna przyświecała mi również w analizie powieści Aleksandry Berkovej *Knižka s červeným obalem* (w artykule *My – kobieta, pisarka. Metafora kobiecego losu w utworze Knižka s červeným obalem Alexandry Berkovej*, „Prace Filologiczne. Literaturoznawstwo”, 2016 nr 6).

Podjętej w rozprawie doktorskiej tematyki literatury *science fiction* również nie zarzuciłam, co znalazło odzwierciedlenie w publikacjach rozwijających tematykę podjętą w rozprawie doktorskiej i uwzględniającą najnowszą literaturę podmiotu i przedmiotu. Zagadnieniom tym poświęciłam artykuły *Jsou scifistky feministky; Spotkanie z Obcym – fantazja, antycypacja, metafora; Libusza zdekonstruowana – gra mitem w noweli Pole i palisada Miloša Urbana; Alternativní dějiny jako pokus o vyrovnání s národními traumaty; Jaromír Šavřda – niepopularny autor z Ostrawy i zapomniana perelka českéj fantastyki; Czy czeska fantastyka po roku 1989 naprawdę jest o niczym?*, w których pochyliłam się nad czeskimi utworami o charakterze fantastycznym, które nie zostały ujęte w mojej rozprawie doktorskiej i wydanej na jej podstawie monografii.

Po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego brałam udział w dwóch międzynarodowych projektach o charakterze naukowym. Byłam członkinią zespołu badawczego w projekcie „Rozumíme si navzájem?” realizowanego przez Uniwersytet Śląski

w Opawie i Uniwersytet Opolski w latach 2010-2011 finansowane w ramach Forum-Polsko-Czeskiego. Efektem projektu było opublikowanie monografii zbiorowej *Rozumíme se navzájem? Možnost reflexe minulosti v současnosti v české a polské literatuře, jazyce a kultuře 20. stol.*, red. L. Martinek, Opava–Opole 2011, w której moim wkładem był rozdział *Alternativní dějiny jako pokus o vyrovnání s národními traumaty*.

Drugi projekt, w którym brałam udział jako członkini zespołu badawczego, był realizowany na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Południowoczeskiego. Zespół badawczy składał się z pracowników tego wydziału, badaczy z Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Karola w Pradze, Uniwersytetu w Glasgow i Uniwersytetu Opolskiego. Projekt finansowany był przez Europejski Fundusz Społeczny i budżet Republiki Czeskiej (OP VK CZ 1.07/2.3.00/20.0125) w okresie 1.01.2012-31.12.2014. Jego efektem były dwie monografie zbiorowe: *Jazyky reprezentace*, red. V. Veberová, P.A. Bílek, V. Papoušek, D. Skalický, Praha 2012 (rozdział mojego autorstwa *Způsob evokování domova v prozách Sylvie Richterové a Josefa Škvoreckého*) i *Jazyky reprezentace 2*, red. D. Skalický, M. Bauer, Z. Brdek, V. Papoušek, Praha, Akropolis 2014 (rozdział mojego autorstwa pt. *Strategie jazykové konverze – případ Libuše Moníkové, Ireny Brežné a Ewy Stachniak*). W ramach projektu została także wydana moja monografia autorska *Přidaná hodnota exilu. Úvahy o české exilové literatuře po roce 1968*. Episteme-Academia, České Budějvice-Praha 2014, 189 ss.

Złożyłam także 4 wnioski grantowe do Narodowego Centrum Nauki oraz jeden w Narodowym Programie Rozwoju Humanistyki, jednak mimo przychylnych recenzji żaden z projektów nie uzyskał dofinansowania.

Od roku 2009 jestem członkiem rady naukowej (jako jedyny reprezentant polskich bohemistów) czasopisma „Česká literatura“, wydawanego przez Instytut Literatury Czeskiej Akademii Nauk RCz, indeksowany bazach w Erih+ i Scopus. Od roku 2010 jestem członkiem rady naukowej czasopisma „TaHy, wydawanego przez Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Pardubice, a od roku 2014 członkiem rady naukowej czasopisma „Liticon“, wydawanego Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Konstantego Filozofa w Nitrze na Słowacji.

Od 2007 roku systematycznie powierzano mi funkcję recenzenta wniosków grantowych, składanych w Agencji Grantowej Republiki Czeskiej (Grantová agentura České republiky). W sumie w latach 2007-2013 sporządziłam 34 oceny wniosków projektowych.

Od roku 2015 pełnię także funkcję eksperta zagranicznego w ocenie wyróżniającego się dorobku czeskich jednostek badawczych i naukowo-dydaktycznych w panelu poświęconym naukom społecznym i humanistycznym. W ciągu czterech lat oceniłam kilkaset publikacji

(zarówno artykułów naukowych, jak i monografii) ubiegających się o status „wyróżniającej się”.

W roku 2011 zostałam powołana przez Prezydium Akademii Nauk Republiki Czeskiej na członka komisji przeprowadzającej ewaluację Instytutu Literatury Czeskiej Akademii Nauk RCz za lata 2006-2009, w roku 2015 zaś Prezydium Akademii Nauk Republiki Czeskiej powołało mnie na członka komisji ewaluacyjnej Instytutu Literatury Czeskiej oraz Instytutu Sławistyki Akademii Nauk RCz za lata 2010-2014.

Uwagi, które zgłosiłam podczas ewaluacji, stały się bodźcem do powołania w roku 2011 międzynarodowego Konsorcjum Bohemistyki Literaturoznawczej, stowarzyszenia zrzeszającego bohemistyczne placówki naukowo-badawcze z całego świata. Instytut Sławistyki Uniwersytetu Opolskiego jest jednym z członków-założycieli owego Konsorcjum, które jest platformą wymiany informacji o dorobku bohemistów na całym świecie. Kolejnym etapem działania Konsorcjum było stworzenie placówki badawczej działającej w strukturach Instytutu Literatury Czeskiej AN RCz „Czeska Bibliografia Literacka”, uznanego przez czeskie Ministerstwo Szkolnictwa, Młodzieży Wychowania Fizycznego za podmiot tworzący infrastrukturę badawczą. W roku 2017 powołano do życia Radę Naukową, monitorującą działania „Czeskiej Bibliografii Literackiej”, a na pierwszym posiedzeniu Rady zostałam wybrana na jej przewodniczącą.

W roku 2009 zostałam nominowana przez Dziekana Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Ostrawskiego w Ostrawie na członkinię Stałej Rady Naukowej Studiów Doktoranckich w zakresie „Literaturoznawstwo – teoria i historia literatur narodowych”. W roku 2011 r. zostałam nominowana przez Dziekana Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Palackiego w Ołomuńcu na członkinię Stałej Rady Naukowej Studiów Doktoranckich w zakresie „Literaturoznawstwo”. Z kolei w roku 2018 zostałam nominowana przez JM Rektora Uniwersytetu Południowoczeskiego w Czeskich Budziejowicach na członkinię Międzynarodowej Rady Naukowej.

Jestem beneficjentką wielu stypendiów naukowych, po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego dwukrotnie (w roku 2008 i 2013) zdobyłam w drodze konkursu jednomiesięczne stypendium dla zagranicznych bohemistów przyznawane przez Akademię Nauk RCz, a w roku 2017 uzyskałam jednomiesięczne stypendium Z. Pešata, przyznawane przez Instytut Literatury Czeskiej Akademii Nauk RCz.

c) Osiągnięcia w zakresie opieki naukowej i kształcenia kadry

Od czasu osiągnięcia samodzielności naukowej wypromowałam jedną doktorantkę, mgr Gabrielę Gańczarczyk, która rozprawę *Obrazy macierzyństwa oczyma wybranych czeskich i polskich pisarek przed I wojną światową* obroniła 18.09.2017 na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Ostrawskiego w Ostrawie i uzyskała tytuł PhD.

Pełnię także funkcję promotorki w dwóch przewodach doktorskich:

- Mgr Aleksandra Paluch – otwarcie przewodu doktorskiego 07.05.2015 r., tytuł rozprawy *Kategoria przestrzeni w powieściowych utopiach negatywnych na przykładzie polskiej i czeskiej literatury XX wieku.*
- Mgr Anna Gnot – otwarcie przewodu doktorskiego 14.07.2016 r., tytuł rozprawy „*Dziewiąty życiorys*” – wymiar przestrzeni autobiograficznej w twórczości Oty Pavla.

Uczestniczyłam w charakterze recenzentki w 10 przewodach doktorskich:

- mgr. Marka Słowiaczka, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Opolski, 2008 r.
- mgr Aleksandry Seidel-Mączyńskiej, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Wrocławski, 2011 r.
- mgr Karoliny Slamovej - Wydział Filozoficzny, Uniwersytet Ostrawski w Ostrawie, 2011 r.
- mgr Małgorzaty Kality – Wydział Filologiczny, Uniwersytet Śląski, 2012 r.
- mgr Lenki Pořízkovej – Wydział Filozoficzny, Uniwersytet Palackiego w Ołomuńcu, 2012 r.
- mgr Justyny Kościukiewicz, Wydział Filozoficzny, Uniwersytet Ostrawski w Ostrawie, 2014 r.
- mgr Moniki Hornovej, Wydział Filozoficzny, Uniwersytet Masaryka w Brnie, 2015 r.
- mgr Karoliny Ćwiek-Rogalskiej, Wydział Polonistyki, Uniwersytet Warszawski, 2016 r.
- mgr. Matěja Antoša, Wydział Filozoficzny, Uniwersytet Ostrawski w Ostrawie, 2017 r.
- mgr. Michala Jareša, Wydział Filozoficzny, Uniwersytet Ostrawski w Ostrawie, 2018 r.

Uczestniczyłam w charakterze recenzentki w 9 postępowaniach habilitacyjnych:

- dr Anny Gawareckiej – Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej, Uniwersytet A. Mickiewicza w Poznaniu, 2012 r.
- dr. Marcina Calbeckiego – Wydział Filologiczny, Uniwersytet Gdański, 2014 r.
- dr Anny Car – Wydział Filologiczny, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, 2013 r.
- dr. Patrycjusza Pająka – Wydział Polonistyki, Uniwersytet Warszawski, 2014 r.

- dr Klaudii Koczur-Lejk – Wydział Filologiczny, Uniwersytet Opolski, 2016 r.
- dr Agaty Firlej – Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej, Uniwersytet A. Mickiewicza w Poznaniu, 2017 r.
- PaedDr. Ivo Haráka, Ph.D. - Wydział Filozoficzny, Uniwersytet Masaryka w Brnie, 2016 r.
- PhDr. Ladislava Nagy, Ph.D – Wydział Filozoficzny, Uniwersytet Południowoczeski w Czeskich Budziejowicach, 2017 r.
- dr. Roberta Kulmińskiego – Wydział Polonistyki, Uniwersytet Warszawski, 2017 r.

Uczestniczyłam w charakterze sekretarza komisji habilitacyjnej w 3 postępowaniach:

- dr Sabiny Giergiel, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Opolski, 2014 r.
- dr Adriana Glenia, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Opolski, 2014 r.
- dr Aleksandry Pająk, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Opolski, 2018 r.

Uczestniczyłam w charakterze członkini komisji habilitacyjnej w 3 postępowaniach:

- dr. Michała Stefańskiego - Wydział Polonistyki, Uniwersytet Warszawski, 2013 r.
- PhDR. Petra Hrtánka Ph.D - Wydział Filozoficzny, Uniwersytet Ostrawski w Ostrawie, 2014 r.
- dr Lucyny Spyrki - Wydział Filologiczny, Uniwersytet Śląski, 2017 r.

Byłam także recenzentką w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego profesora badawczego prof. Pavlowi Janouškowi, CSc. Ph.D. – Akademia Nauk Republiki Czeskiej, 2017 r.

Powierzano mi także sporządzanie recenzji wydawniczych, zarówno monografii, jak i artykułów w czasopismach naukowych. Należały do nich monografie m.in. Dominiki Oramus *O pomieszaniu gatunków. Science fiction a postmodernizm*. Wydawnictwo Trio, Warszawa 2010; Pavla Janouška a kol. *Přehledné dějiny české literatury 1945-1989*, Academia, Praha 2012 r.; Manueli Maciołek, *Tożsamość narodowa Czechów w świetle piśmiennictwa czeskiego do XVIII wieku*, Wydawnictwo Atut, Wrocław 2012; Małgorzaty Kality *O wielowymiarowości współczesnego czeskiego eseju literaturoznawczego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2013 r.; Lenki Pořízkovej *Prátelský podvod. Mystifikace v (nejen) české literatuře 20. století*. Academia, Praha 2014; Terezy Dědinovej *Po-divné krajíně. Charakteristika a vnitřní členění fantastické literatury*, Filozofická fakulta, Masrykova univerzita, Brno 2015;

Leszka Engelkinga *Nowe mity. Twórczość Jáchyma Topola*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2016; Matěja Antoša, Petra Hrtánka a kol. *Prízraky a masky. Gotický modus v české postmoderní próze*. Ostravská univerzita, Ostrava 2017. Recenzowałam także artykuły naukowe do czasopism naukowych takich jak „Česká literatura“, „Pamiętnik Słowiański“, „Poznańskie Prace Bohemistyczne“, „Slavia Occidentalis“, „Annales Neophilologiarum“, „Przekłady z Literatur Słowiańskich“, „Kultura i Literatura Popularna“.

d) Osiągnięcia dydaktyczne

W dziedzinie osiągnięć dydaktycznych do moich sukcesów mogę zaliczyć koordynowanie projektem na Uniwersytecie Opolskim *Czesko-polskie partnerstwo kulturowo-dydaktyczne* w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej RCZ-RP 2007–2013 z Uniwersytetem Palackiego w Ołomuńcu w latach 2009-2012. W ramach projektu do programu studiów w ofercie przedmiotów do wyboru zostały wprowadzone przedmioty „Czeski film fabularny” oraz „Adaptacje filmowe czeskich utworów literackich.”.

W roku 2008 wystąpiłam z wnioskiem do Funduszu Wyszehradzkiego o grant na uruchomienie nowego przedmiotu „Literatury emigracyjne państw Grupy Wyszehradzkiej i innych krajów słowiańskich”, który uzyskał dofinansowanie i w latach 2009-2011 przedmiot ten był wykładany na kierunkach prowadzonych przez Katedrę Sławistyki i pozwolił na sprowadzenie z wykładami gościnnymi 18 pracowników naukowych z uniwersytetów i akademii nauk czeskich, słowackich i węgierskich.

W trakcie mojej pracy naukowo-dydaktycznej po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego prowadziłam zajęcia na trzech stopniach kształcenia, poczynając od praktycznej nauki języka czeskiego i historii literatury czeskiej, literatury emigracyjne krajów słowiańskich, przez realoznawstwo czeskie, komunikację międzykulturową, przekład artystyczny po dyskurs międzykulturowy i metody badań literaturoznawczych na studiach doktoranckich. Dużym powodzeniem cieszy się też przedmiot ogólnouczelniany język i kultura czeska, wprowadzający studentów z różnych wydziałów w podstawy wiedzy o Czechach i ich kulturze i języku. Prowadzone zajęcia pozwalały mi nie tylko na przekazywanie już zdobytej wiedzy, ale też, dzięki dialogom ze studentami, zdobywaniu nowych perspektyw zarówno badawczych, jak i dydaktycznych.

W trakcie swojej pracy dydaktyczno-naukowej wypromowałam ponad 30 licencjatów i ponad 20 magistrów, co, uwzględniając ogólną liczbę studentów podejmujących kształcenie na studiach neofilologicznych na Uniwersytecie Opolski, jest ilością niebagatelną.

Od roku 2008 pełnię także funkcję instytutowego koordynatora programu Erasmus, obecnie Erasmus+, co pozwoliło mi nie tylko na wysyłanie studentów na stypendia dydaktyczne i staże praktyczne (w ilości przekraczającej 50 osób), ale też na odbywanie wykładów w uniwersytetach, z którymi Instytut Sławistyki ma podpisane umowy bilateralne (12 wyjazdów tygodniowych z wykładami).

Wielokrotnie byłam zapraszana na wykłady gościnne dla słuchaczy studiów doktoranckich Uniwersytetu Ostrawskiego, Uniwersytetu Palackiego w Ołomuńcu i Uniwersytetu Masaryka w Brnie, najczęściej w trakcie pobytów na stypendiach Erasmus i Erasmus+. Dwukrotnie były to zaproszenia na cykle wykładów: w dniach 28.11.-3.12.2011 wygłosiłam wykłady o współczesnych polskich teoriach literackich dla słuchaczy studiów doktorskich na Katedrze Bohemistyki Uniwersytetu Masaryka w Brnie, a w dniach 03.-07.03.2013. r dla słuchaczy studiów doktorskich na Katedrze Bohemistyki Uniwersytetu Palackiego w Ołomuńcu wygłosiłam cykl wykładów o konwersji językowej pisarzy.

e) Działalność popularyzująca naukę

Od roku 1999 byłam jurorem w ogólnopolskim konkursie konkursie translologicznym dla studentów bohemistyki, który do 2009 roku odbywał się rokrocznie pod patronatem Czeskiego Centrum. W roku 2003 zorganizowałam uroczyste zakończenie konkursu połączone z „Dniami Bohemistów” na Uniwersytecie Szczecińskim.

W roku 2009 po raz pierwszy zorganizowałam międzynarodową konferencję naukową „Symposium Opoliense”, zostając zarazem przewodniczącą jej Komitetu Organizacyjnego. do roku 2018 zorganizowano 7 edycji, w tym VII edycja we współpracy z Wydziałem Prawa i Administracji UO. W każdej z edycji konferencji brało udział ponad 50 uczestników z uczelni w krajach słowiańskich.

Do największych sukcesów na gruncie popularyzowania nauki mogę bez wątpienia zaliczyć uruchomienie w roku 2016 Akademii Młodego Poliglota – serii wykładów i warsztatów skierowanych do uczniów szkół podstawowych (w wieku 9-12 lat), popularyzujących nauczanie języków obcych. Zajęcia, odbywające się mniej więcej raz w miesiącu, za każdym razem poświęcone są innemu językowi znajdującemu się w ofercie dydaktycznej Wydziału Filologicznego. Celem spotkań jest zapoznanie młodych słuchaczy z brzmieniem języka, podstawowymi informacjami o kraju, natomiast następujące po wykładzie (noszącym znamiona prawdziwego wykładu uniwersyteckiego) warsztaty mają na celu utrwalenie wiedzy poprzez naukę podstawowych zwrotów grzecznościowych, wykonywanie prac plastycznych

związanych z danym obszarem kulturowym. AMP od początku cieszy się olbrzymim powodzeniem wśród dzieci z Opolszczyzny, limity przyjęć są wypełniane w ciągu pierwszych dni od rozpoczęcia rekrutacji.

W roku 1999 podjęłam współpracę w charakterze komentatorki z Czeską Sekcją Radia BBC, którą kontynuowałam nieprzerwanie do chwili zamknięcia czeskiej części rozgłośni w roku 2006. W latach późniejszych również sporadycznie współpracowałam z innymi czeskimi rozgłościami radiowymi.

Osobiste dokonania o charakterze popularnonaukowym stanowią tłumaczenia literatury czeskiej na język polski, przede wszystkim literatury z gatunku *science fiction*, publikowanej na łamach „Fantastyka”, „Nowa Fantastyka” „Problemy”, „Kamena”, „Panorama”. W sezonie 1988/1989 na deskach Teatru Polskiego w Szczecinie był wystawiany dramat Daniela Fišerovej *Księżniczka T* w moim tłumaczeniu. W latach 2007 i 2008 w Wydawnictwie Solaris wyszło w dwóch tomach drukiem tłumaczenie powieści Františka Novotného *Dlouhý den Valhaly: Długi dzień Walhalli. T. I Miecze i pierścień*; Wydawnictwo Solaris 2007, *Długi dzień Walhalli. T. II. Najeźdźcy*, Wydawnictwo Solaris 2008.

W roku 2015 zostałam poproszona o napisanie posłowa do noweli Vilmy Kadlečkové: *O snovačce a přemyslovi*, które, z tytułem *Druhé obrození české* ukazało się w Wydawnictwie Argo Praha 2015, s. 165-174.

Podobnie w roku 2017 napisałam posłowie do antologii opowiadań fantastycznych autorek czeskich i słowackich *Doslov aneb Zde je každá autoska feministka?*, posłowie w: *Žena s drakem. Antologie povídek českých a slovenských autorek fanatstiky*, Naklatelství Fortna 2017, s 339-343.

Od roku 2018 jestem członkinią jury nagrody im. J. Żuławskiego, przyznawanej przez polskich literaturoznawców za najlepsze oryginalne prozatorskie utwory polskojęzyczne utrzymane w konwencji fantastyki.

W Piśmie Uniwersytetu Opolskiego „Indeks” wspólnie z Piotrem Stecem opublikowałam cykl „Bajek na przebudzenie”: *Bajka o smoku Punktoku*, „Indeks”. Pismo Uniwersytetu Opolskiego, 2017 nr 7-8, s. 65-66, *O tym, jak brzydkie kaczątko się z Cyceronem zaprzyjaźniło*, „Indeks”. Pismo Uniwersytetu Opolskiego grudzień 2017, s. 48-50, *Miszlana przewodnik po gastronomii magicznej*, „Indeks”. Pismo Uniwersytetu Opolskiego, 2018 nr 1-2, s. 57-59.

f) Informacje o posiadanych nagrodach i odznaczeniach:

W roku 2003 otrzymałam Nagrodę II stopnia JM Rektora Uniwersytetu Szczecińskiego za

osiągnięcia organizacyjne, w roku 2014 Nagrodę JM Rektora Uniwersytetu Opolskiego za osiągnięcia naukowe. W 2003 r. zostałam odznaczona Brązowym Krzyżem Zasługi, a w roku 2015 Srebrnym Krzyżem Zasługi.

Joanna Cepelińska

